

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp)

Talentia ry kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä hallituksen esityksestä. Lausuntonamme esitämme seuraavaa:

Oppilas- ja opiskelijahuollon järjestäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, kustannusvaikuttavat ja tuottavuudeltaan hyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut koko maassa. Järjestämisvastuu kouluterveydenhuollosta siirtyy maakuntiin ja kunnille jää vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhollosta, joka on kouluympäristöön tiiviisti liittyvää ennaltaehkäisevää toimintaa. Lakiesityksen tarkoituksena on, että oppilas- ja opiskeluhollosta toteutetaan jatkossakin matalan kynnyksen lähipalveluna koulujen ja oppilaitosten yhteydessä, mikä on tarkoituksenmukaista opiskeluhollosta palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta.

Kuraattoripalvelut ovat osa oppilaalle tarjottavia sosiaalihuollon ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun palveluja. Velvoitteet ovat myös osa sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 §:n ja 14 §:n mukaista sisältöä, jotka korostavat toiminnan moniammatillisuutta, yhteisöllisyyttä ja suunnitelmallisuutta.

Oikeuskanslerin päätöksessä vuodelta 2012 todettiin, että oppilashuollon vuosikautia jatkunut epätydyttävä tilanne oli perusoikeusnäkökulmasta – erityisesti yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta – kestävä, ja että oppilashuollon asianmukainen toteutuminen vaatii velvoittavampia ja sisältöjä täsmällisemmin määrittäviä säännöksiä ja valvontaa. Ongelma ei ole valitettavasti poistunut, eikä sote-uudistus tilannetta paranna. Kunnat tarvitsevat jatkossakin oppilas- ja opiskelijahuollon hoitamiseksi maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijapalveluita. Sosiaalihuollon ja sosiaalialan osaaminen oppilaiden oikeusturvan kannalta on taattava ja saatettava oppilaat ja opiskelijat yhdenvertaiseen asemaan palvelujen laadun osalta eri kunnissa siten kuin opiskelijahuoltolain 2 § edellyttää.

Talentia on jo aikaisemmin esittänyt oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutoksen yhteydessä, että kuraattorina toimivan henkilön on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7§:ssä tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu ammattihenkilö. Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhollosta vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, sekä psykologin palveluja.

Talentia katsoo, että oppilaan ja opiskelijan oikeusturvan, opiskelijahuoltopalvelujen laadun ja moniammatillisuuden sekä viranomaistoiminnan sujuvuuden turvaamiseksi tämä olisi välttämätöntä. On oppilaan ja opiskelijan valtakunnallisen yhdenvertaisuuden ja lapsen edun mukaista, että häntä edustaa oppilashuollon tukitoimissa laillistettu sosiaalialan ammattihenkilö kuten terveydenhuollon osaamista edustaa oppilashuollossa terveydenhuollon ammattihenkilö.

Sosiaali- ja terveystalvuuksia koskevasta lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä muodostuu velvollisuus ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti ihmisen yksilölliset tarpeet ja antaa näiden pohjalta tulevan palvelukokonaisuuden arvioinnin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden harkintaan. Harkintaa kontrolloivat oikeussuojajärjestelmä ja valvontaviranomaiset. Näiden tehtävänä on puuttua sosiaali- ja terveystalvuuksien saatavuudessa, saavutettavuudessa ja laadussa ilmenneisiin ongelmiin ja puutteisiin.

Kun oppilashuollon terveydenhoitaja, lääkäri ja psykologi ja vastaava koulukuraattori ovat Valvira rekisteröimiä ja valvomia laillistettuja ammattihenkilöitä, niin muiden kuin sosiaalihuollon ammatillisesti laillistettujen kuraattorien kohdalla valvontaviranomaisella ei ole välttämättä velvoitteita puuttua mahdollisesti esiintyviin ongelmiin.

Laissa sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä määritellään ensisijaiseksi tarkoituksena väestön hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimisen ja tätä kautta väestöryhmien välisten hyvinvointi- ja terveyserojen vähentämisen. Lain tarkoituksena on myös luoda asianmukaiset edellytykset hoitoon tai palvelujen piiriin pääsulle ja sille, että koko maassa on saatavilla riittävästi ja yhdenvertaisesti palveluja sekä palveluja tarvitsevien ihmisten tarpeet ja niissä tapahtuvat muutokset huomioon ottava palvelurakenne.

Tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret hyötyisivät niistä esitetyistä uudistuksista, joilla vahvistetaan integraatiota ja vähennetään väliin putoamisia. Oppilas- ja opiskelijahuollon rooli ja siinä vaadittavan osaamisen ohittaminen voi koitua yksilölle ja yhteisöille monin tavoin raskaaksi, myös taloudellisesti.

Koulutuksen riittävyys sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin

Sosiaalityön koulutuksen määrä on kasvanut pitkällä aikavälillä tuntuvasti niin yliopistojen omien perusvoimavarojen kuin erillisen määräraikaisen resursoinnin turvin. Sosiaalityön koulutusta laajennettiin kolmena peräkkäisenä vuonna valtion lisäbudjettiin varattujen rahoitusten sekä nuorten ikäluokkien ns. hakijasuman purkamiseen myönnettyjen rahoitusten turvin. Nämä mahdollistivat koulutuksen laajentamisen kaikissa yliopistoissa siten, että aloituspaikat ovat lisääntyneet vuodesta 2010 vuoteen 2015 noin 40 prosenttia. Määräraikaisten rahoitusten päättymisen jälkeen koulutuksen määrä laski ja vuonna 2016 sosiaalityön pääaineopiskelijana aloitti 415 uutta opiskelijaa. Valmistuneita vuonna 2015 oli 319 uutta sosiaalityöntekijää.

Sosiaalialan korkeakoulutuksen aloituspaikkojen lisäämisen tarve tulisi selvittää yhteistyössä yliopistojen, ministeriöiden ja sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Sosiaalialan osaamiskeskuksissa on jo olemassa seurantatietoa ja selvityksiä alueellisesta tarpeesta.

Sosiaalialan osaamiskeskuksien ovat keväällä 2017 julkistaneet selvityksen sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimimisen valtakunnallisesta tilanteesta.¹ Osana selvitystä kartoitettiin myös nykytilaa ja haasteita. Esille nousivat maakunnalliset erot rekrytoinnissa koetuissa haasteissa. Tietyt maakunnat erottuvat ja näihin eroihin olisi syytä kiinnittää huomiota. Pahimmillaan erot johtavat kansalaisten epätasa-arvoiseen asemaan palvelun saatavuudessa ja sen laadussa. Selvityksessä esitetään mm. seuraavaa:

- yliopistojen kanssa tulisi käydä keskustelua **sosiaalityöntekijöiden kouluttautumismahdollisuuksien lisäämisestä sekä joustavoittamisesta** vastaamaan entistä paremmin myös työn ohessa opiskelevien tarpeisiin. Sijaispätevyuden saaminen ja pätevytyminen pitkittyvät, mikäli pakollisia kursseja järjestetään vain harvoin ja/tai niille mahtuu vain osa halukkaista henkilöistä

- **sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen vaikuttavat myös sosiaalityön tekemisen edellytykset**, kuten mahdollisuudet tehdä työtä oman ammattitaidon sekä sosiaalityön eettisten periaatteiden mukaisesti. Myös työn arvostus esimerkiksi siitä saatavan palkan muodossa vaikuttaa siihen, missä määrin valmistuneet, maisterintutkinnon hankkineet työntekijät, hakeutuvat sosiaalityöntekijän tehtäviin

---

¹ Sosiaalialan osaamiskeskuksien 3/2017, Keskinen Elisa, asiantuntija TKI VTM, Kiiski Kati, tutkija VTL, Kuusinen-James Kirsi, kehittämispäällikkö VTT, Vuorijärvi Petri, tutkija FM, YTM

Ammatillisen koulutuksen reformi tulee voimaan ensi vuonna. Uudistuksessa osa valtionosuusrahoituksesta varataan työvoimakoulutukseen. Rahaa on tarkoitus suunnata koulutuksiin, joille työ- ja elinkeinoelämällä on kysyntää.

Osaamisen ja jatkokouluttautumisen näkökulmasta olisi hyvä hyödyntää AMK- ja YAMK-tutkinnon suorittaneita sosionomeja, geronomeja ja kuntoutuksen ohjaajia tai yliopistossa sosiaalityötä sivuaineena opiskelleita. Heille järkevän opintopolun avaaminen sosiaalityön tutkintoon johtavaan koulutukseen voisi osaltaan lisätä päteviä sosiaalityöntekijöitä alalle. Talentia ehdottaa, että tähän varataan työvoimakoulutuksen rahoitusta. Opintoja pitäisi voida tehdä työn ohessa, mikä puolestaan houkuttelisi työntekijöitä tekemään opinnot loppuun.

Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa

Talentia kannattaa ehdotetun sosiaali- ja terveystalouden järjestämislain 38§:ssä esitettyjä uudistuksia koskien valtion koulutuskorvauksia. Periaatteet koulutuskorvauksen tasavertaiselle kustannusten korvaamiselle ovat hyvät. Korvaustasot ja korvauksen piirissä olevat koulutukset täsmennetään asetuksella. Tärkeää on varmistaa sosiaalityön erikoisalojen koulutuksen jatkuvuus ja pysyvän rahoituksen turvaaminen.

Ehdotetun järjestämislain 39§:n mukaisten alueellisten tutkimustoimikuntien tehtävä laajenisi käsittämään myös sosiaalitieellisen tutkimuksen. Talentia kannattaa esitystä.

Samoin lakiesityksen 43§ Maakunnan tilojen käyttäminen koulutus- ja tutkimustoimintaan on kannatettava. Huomautamme kuitenkin yksityiskohtaisiin perusteluihin tehtävästä korjauksesta:

Pykälän 4 momentin perusteluteksti on korjattava lakipykälää vastaavaksi ja lisättävä perustelutekstiin myös sosiaalihuollon ammattihenkilöt sekä sosiaalialan koulutus- ja tutkimustoiminta.

”...maakunnan palveluksessa olevat **sosiaali-** ja terveydenhuollon ammattihenkilöt olisivat velvollisia osallistumaan **sosiaali-** ja terveydenhuoltoalan koulutus- ja tutkimustoimintaan siten, kuin siitä on kuntayhtymän ja yliopiston tai muun sosiaali- ja terveysalan koulutuksen järjestäjän kesken sovittu.”

Moniammatillinen yhteistyö nuorten työpajoissa ja ohjaamotoiminnassa

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7§:n mukaan rakenteellinen sosiaalityössä painottuu sosiaalityön asiantuntemuksen hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Asiakastyöhön perustuvaa tietoa asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä palvelujen vaikutuksista tarvitaan, jotta voitaisiin antaa toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kuntien asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen sekä maakunnan järjestämisvastuulla olevien sosiaalipalvelujen kehittämiseksi.

Sosiaalihuollon asiantuntemusta tulisi myös hyödyntää osana kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen. Työllisyyden hoitoon liittyvissä palveluissa tarvitaan myös jatkossakin sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työpanosta.

Monialaisen maakunnan ja kunnan tehtävien yhteen sovittaminen laajassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä edellyttää laillistettujen ammattihenkilöiden asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntämistä. Palvelutuotannon hallinnan, ohjaamisen ja toimintojen yhteensovittamisen vuoksi maakunnan

järjestämistehtävän johtamisessa sekä palveluiden tuottamisen johtamisessa tarvitaan sosiaalihuollon asiantuntemusta.

Sitä, miten maakunta ja kunta kykenevät organisoimaan monialaisen yhteistyön ja hyödyntämään tässä työssä sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden kattavaa osaamista, on vaikea arvioida. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen maakuntalaissa, järjestämislaissa ja maakuntien rahoituslaissa pohjautuu kattavaan tiedonkeräämiseen ja strategiseen suunnitteluun, jossa rakenteellisella sosiaalityöllä on ratkaiseva rooli. Tulevassa palvelurakenteessa ja monialaisessa yhteistyöverkostoissa sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden riittävyys ja työn oikea mitoitus tulee taata.

Tietojen saannin turvaaminen nuoria koskevassa moniammatillisessa työssä

Julkisuuslain 26 §:ssä on säädetty yleiset perusteet salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta.

Talentia katsoo, että julkisuuslain hengen mukaisesti nuorten yksityisyyden piiriin kuuluvia tietoja voi luovuttaa moniammatilliseen työhön osallistuville vain nuoren nimenomaisella suostumuksella. Mikäli nuori kieltäytyy suostumuksen antamisesta, voidaan tietoja luovuttaa vain julkisuuslain 26 §:ssä säädettyillä perusteilla. Mikäli kyse on alaikäisestä nuoresta, on tarvittaessa arvioitava myös tarve lastensuojelun palveluihin ja lastensuojelulain mukaisen ilmoituksen tekemiseen lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi.

Menettelytavoissa on otettava huomioon myös YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, jossa vaaditaan lapsen edun ensisijaista huomioon ottamista kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3 artikla). Sopimus sisältää myös alle 18-vuotiaan lapsen oikeuden vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä itseään koskevissa asioissa sekä näiden näkemysten huomioimisen lapsen iän ja kehitystason mukaiseksi (12 artikla). Sopimuksessa taataan myös alle 18-vuotiaiden oikeus yksityisyyteen (16 artikla).

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien tietojen luovuttamisen osalta merkitystä on myös **sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n ja potilaslain 7 §:n säännöksillä**. Niiden mukaan alaikäisellä on oikeus vaikuttaa huoltoaan tai hoitoaan koskeviin asioihin ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. **Mikäli alaikäisen huoltaja tai muu laillinen edustaja tekee päätöstä alaikäisen huollosta tai hoidosta, on heidän toimittava lapsen edun mukaisesti ja samalla aina mahdollisuuksien mukaan huomioitava alle 18-vuotiaan oma mielipide asiasta.**

Em. liittyen asian käsittelyssä on otettava huomioon myös valmisteilla oleva itsemääräämisoikeuslainsäädännön valmistelu.

Kulttuuri- ja liikuntatoimen asema kunnan ja maakunnan rajapinnalla

Kulttuurin ja liikunnan kentillä sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden osaamisen hyödyntäminen synnyttäisi lisäarvoa hyvinvoinnin edistämisen ja sosiaalisen osallisuuden sekä kuntoutuksen näkökulmista. Sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden osaaminen on voimavara.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Tero Ristimäki
puheenjohtaja

Marjo Katajisto
erityisasiantuntija